QuickNotes

FREE STUDY NOTES · PDF

UGC NET Paper 2

Sanskrit · संस्कृतम् (025)

Complete revision notes — all 10 units

10 units | Tables & formulas | Key revision points

01 वैदिकसाहित्यम्

02 वेदाङ्गानि उपनिषदश्च

03 व्याकरणम्

04 दर्शनानि

05 रामायणं महाभारतं पुराणानि च

06 काव्यसाहित्यम्

07 नाट्यसाहित्यम्

08 गद्यसाहित्यं कथासाहित्यं च

09 काव्यशास्त्रम्

10 छन्दः, अलङ्काराः, शास्त्रान्तराणि च

CONTENTS

What's inside

Ten units of focused revision notes. Each unit ends with a box of key revision points.

01 **वैदिकसाहित्यम्** — चत्वारो वेदाः, ब्राह्मणानि, आरण्यकानि, उपनिषदश्च। 3

02 **वेदाङ्गानि उपनिषदश्च** — षड् वेदाङ्गानि, प्रमुखोपनिषदः, महावाक्यानि च। 4

03 **व्याकरणम्** — पाणिनीयव्याकरणपरम्परा। 5

04 **दर्शनानि** — आस्तिकनास्तिकदर्शनानि। 6

05 **रामायणं महाभारतं पुराणानि च** — आर्षकाव्ये पुराणसाहित्यं च। 7

06 **काव्यसाहित्यम्** — महाकाव्यानि गीतिकाव्यानि च। 8

07 **नाट्यसाहित्यम्** — संस्कृतरूपकाणि नाट्यशास्त्रं च। 9

08 **गद्यसाहित्यं कथासाहित्यं च** — गद्यकाव्यानि कथाग्रन्थाश्च। 10

09 **काव्यशास्त्रम्** — अलङ्कारशास्त्रस्य सम्प्रदायाः। 11

10 **छन्दः, अलङ्काराः, शास्त्रान्तराणि च** — छन्दःशास्त्रम्, प्रमुखालङ्काराः, अर्थशास्त्रम्, धर्मशास्त्रम्। 12

How to use these notes

- Read one unit at a time, then test yourself with its key revision points.
- Make your own short notes on topics you find difficult.
- Units follow the main areas of the official syllabus — the exact unit list can change between sessions.
- Always check the latest syllabus and notices on the official UGC NET portal: **ugcnet.nta.ac.in**.

UNIT 01

वैदिकसाहित्यम्

चत्वारो वेदाः, ब्राह्मणानि, आरण्यकानि, उपनिषदश्च।

वेदः	मुख्यविषयाः
ऋग्वेदः	10 मण्डलानि, 1028 सूक्तानि; नासदीयसूक्तम् (10.129), पुरुषसूक्तम् (10.90)
यजुर्वेदः	शुक्लः (वाजसनेयी) कृष्णः (तैत्तिरीयः) च
सामवेदः	गानप्रधानः; संगीतस्य मूलम्
अथर्ववेदः	भैषज्यम्, लौकिकविषयाः; पृथ्वीसूक्तम्

- ऐतरेयब्राह्मणम् (ऋग्वेदस्य), शतपथब्राह्मणम् (शुक्लयजुर्वेदस्य) — प्रमुखानि ब्राह्मणानि।

★ **मुख्यस्मरणीयबिन्दवः**

- ऋग्वेदे 10 मण्डलानि।
- नासदीयसूक्तम् — ऋग्वेदे 10.129।
- शतपथब्राह्मणम् — शुक्लयजुर्वेदस्य।
- सामवेदः — संगीतस्य मूलम्।

UNIT 02

वेदाङ्गानि उपनिषदश्च

षड् वेदाङ्गानि, प्रमुखोपनिषदः, महावाक्यानि च।

- षड् वेदाङ्गानि — शिक्षा, कल्पः, व्याकरणम्, निरुक्तम्, छन्दः, ज्योतिषम्।
- निरुक्तम् — यास्कः; वेदाङ्गज्योतिषम् — लगधः।
- महावाक्यानि — प्रज्ञानं ब्रह्म (ऐतरेय), अहं ब्रह्मास्मि (बृहदारण्यक), तत्त्वमसि (छान्दोग्य), अयमात्मा ब्रह्म (माण्डूक्य)।

★ मुख्यस्मरणीयबिन्दवः

- निरुक्तम् — यास्कः।
- तत्त्वमसि — छान्दोग्योपनिषद्।
- षड् वेदाङ्गानि।
- सत्यमेव जयते — मुण्डकोपनिषद्।

UNIT 03

व्याकरणम्

पाणिनीयव्याकरणपरम्परा।

- पाणिनिः — अष्टाध्यायी (8 अध्यायाः, प्रायः 4000 सूत्राणि); माहेश्वरसूत्राणि 14।
- कात्यायनः — वार्तिकानि; पतञ्जलिः — महाभाष्यम् (मुनित्रयम्)।
- भट्टोजिदीक्षितः — सिद्धान्तकौमुदी; वरदराजः — लघुसिद्धान्तकौमुदी; भर्तृहरिः — वाक्यपदीयम् (स्फोटवादः)।

★ **मुख्यस्मरणीयबिन्दवः**

- अष्टाध्यायी — पाणिनिः।
- माहेश्वरसूत्राणि — 14।
- सिद्धान्तकौमुदी — भट्टोजिदीक्षितः।
- स्फोटवादः — भर्तृहरिः।

UNIT 04

दर्शनानि

आस्तिकनास्तिकदर्शनानि।

दर्शनम्	प्रवर्तकः / ग्रन्थः
न्यायः	गौतमः — न्यायसूत्रम्
वैशेषिकम्	कणादः — परमाणुवादः
साङ्ख्यम्	कपिलः; ईश्वरकृष्णः — साङ्ख्यकारिका
योगः	पतञ्जलिः — योगसूत्रम्
मीमांसा	जैमिनिः
वेदान्तः	बादरायणः — ब्रह्मसूत्रम्

- नास्तिकदर्शनानि — चार्वाकः, बौद्धः, जैनः।

★ **मुख्यस्मरणीयबिन्दवः**

- परमाणुवादः — कणादः।
- साङ्ख्यकारिका — ईश्वरकृष्णः।
- ब्रह्मसूत्रम् — बादरायणः।
- अद्वैतवेदान्तः — शङ्कराचार्यः।

UNIT 05

रामायणं महाभारतं पुराणानि च

आर्षकाव्ये पुराणसाहित्यं च।

- रामायणम् — वाल्मीकिः; 7 काण्डानि; आदिकाव्यम्।
- महाभारतम् — व्यासः; 18 पर्वाणि; भगवद्गीता भीष्मपर्वणि (18 अध्यायाः)।
- 18 महापुराणानि; पुराणस्य पञ्चलक्षणानि — सर्गः, प्रतिसर्गः, वंशः, मन्वन्तराणि, वंशानुचरितम्।

★ **मुख्यस्मरणीयबिन्दवः**

- आदिकविः — वाल्मीकिः।
- महाभारते 18 पर्वाणि।
- गीता — भीष्मपर्व।
- पुराणस्य पञ्चलक्षणानि।

UNIT 06

काव्यसाहित्यम्

महाकाव्यानि गीतिकाव्यानि च।

कविः	कृतयः
कालिदासः	रघुवंशम्, कुमारसम्भवम्, मेघदूतम्, ऋतुसंहारम्
भारविः	किरातार्जुनीयम् — 'भारवेरर्थगौरवम्'
माघः	शिशुपालवधम्
श्रीहर्षः	नैषधीयचरितम्
जयदेवः	गीतगोविन्दम्

- बृहत्त्रयी — किरातार्जुनीयम्, शिशुपालवधम्, नैषधीयचरितम्; लघुत्रयी — रघुवंशम्, कुमारसम्भवम्, मेघदूतम्।

★ **मुख्यस्मरणीयबिन्दवः**

- मेघदूतम् — कालिदासः।
- किरातार्जुनीयम् — भारविः।
- बृहत्त्रयी — त्रीणि महाकाव्यानि।
- गीतगोविन्दम् — जयदेवः।

UNIT 07

नाट्यसाहित्यम्

संस्कृतरूपकाणि नाट्यशास्त्रं च।

- भासः — स्वप्नवासवदत्तम् (भासनाटकचक्रम् — गणपतिशास्त्रिणा 1912 प्रकाशितम्)।
- कालिदासः — अभिज्ञानशाकुन्तलम्, विक्रमोर्वशीयम्, मालविकाग्निमित्रम्।
- शूद्रकः — मृच्छकटिकम्; भवभूतिः — उत्तररामचरितम् (करुणरसः); विशाखदत्तः — मुद्राराक्षसम्।
- भरतमुनिः — नाट्यशास्त्रम्; रूपकस्य दश भेदाः।

★ मुख्यस्मरणीयबिन्दवः

- अभिज्ञानशाकुन्तलम् — कालिदासः।
- मृच्छकटिकम् — शूद्रकः।
- उत्तररामचरितम् — भवभूतिः।
- रूपकस्य दश भेदाः।

UNIT 08

गद्यसाहित्यं कथासाहित्यं च

गद्यकाव्यानि कथाग्रन्थाश्च।

- बाणभट्टः — कादम्बरी, हर्षचरितम्; 'बाणोच्छिष्टं जगत्सर्वम्'।
- दण्डी — दशकुमारचरितम्; सुबन्धुः — वासवदत्ता।
- पञ्चतन्त्रम् — विष्णुशर्मा; हितोपदेशः — नारायणपण्डितः; कथासरित्सागरः — सोमदेवः।

★ मुख्यस्मरणीयबिन्दवः

- कादम्बरी — बाणभट्टः।
- दशकुमारचरितम् — दण्डी।
- पञ्चतन्त्रम् — विष्णुशर्मा।
- कथासरित्सागरः — सोमदेवः।

UNIT 09

काव्यशास्त्रम्

अलङ्कारशास्त्रस्य सम्प्रदायाः।

सम्प्रदायः	आचार्यः
रसः	भरतमुनिः — 'विभावानुभावव्यभिचारिसंयोगाद्रसनिष्पत्तिः'
अलङ्कारः	भामहः — काव्यालङ्कारः
रीतिः	वामनः — 'रीतिरात्मा काव्यस्य'
ध्वनिः	आनन्दवर्धनः — ध्वन्यालोकः
वक्रोक्तिः	कुन्तकः — वक्रोक्तिजीवितम्
औचित्यम्	क्षेमेन्द्रः

- मम्मटः — काव्यप्रकाशः; विश्वनाथः — साहित्यदर्पणः ('वाक्यं रसात्मकं काव्यम्')।

★ **मुख्यस्मरणीयबिन्दवः**

- रससूत्रम् — भरतमुनिः।
- ध्वन्यालोकः — आनन्दवर्धनः।
- काव्यप्रकाशः — मम्मटः।
- 'वाक्यं रसात्मकं काव्यम्' — विश्वनाथः।

UNIT 10

छन्दः, अलङ्काराः, शास्त्रान्तराणि च

छन्दःशास्त्रम्, प्रमुखालङ्काराः, अर्थशास्त्रम्, धर्मशास्त्रम्।

- पिङ्गलः — छन्दःसूत्रम्; अनुष्टुप् (8 अक्षराणि प्रतिपादम्), इन्द्रवज्रा, वसन्ततिलका (14), मन्दाक्रान्ता (17), शार्दूलविक्रीडितम् (19)।
- अलङ्काराः — अनुप्रासः, यमकः, श्लेषः (शब्दालङ्काराः); उपमा, रूपकम्, उत्प्रेक्षा (अर्थालङ्काराः)।
- कौटिल्यः — अर्थशास्त्रम्; मनुस्मृतिः, याज्ञवल्क्यस्मृतिः — धर्मशास्त्रम्।

★ मुख्यस्मरणीयबिन्दवः

- मेघदूतम् — मन्दाक्रान्ताछन्दसि।
- अनुष्टुप् — प्रतिपादम् 8 अक्षराणि।
- उपमा — अर्थालङ्कारः।
- अर्थशास्त्रम् — कौटिल्यः।

QuickNotes

Learn Quickly. Prepare Smartly.

More free study notes

Free PDFs for UGC NET Paper 1, every Paper 2 subject, IBPS RRB and SSC CHSL — no sign-up.

www.getquicknotes.com

Free for personal study — not for sale. You may share this PDF unchanged and free of charge.

QuickNotes is an independent educational platform. It is not affiliated with, endorsed by or connected to the University Grants Commission (UGC), the National Testing Agency (NTA) or any government examination authority. These are original revision notes; always refer to the official notification for exam dates, eligibility, pattern and syllabus.

Found a mistake? Email support@getquicknotes.com · Edition: November 2026